

Geleceğin Üniversiteleri Nasıl Olacak?*

***Prof. Dr. İsmail Bircan**
Atılım Üniversitesi
Rektör Yardımcısı

Üniversiteler bilimsel araştırma yapmakla ve yüksek nitelikli insan gücü yetiştirmekle sorumlu kuruluşlardır. Yüksek nitelikli insan gücü ise; bağımsız düşünebilen, yaratıcı, araştıran, sorgulayan içinde bulunduğu topluma ve insanlığa faydalı olabilecek bilgi, beceri ve davranışlarla donatılmış aydın ve çağdaş bireyler demektir. Böyle bir eğitim ve öğretim etkinlikleri, ancak bilim üreten, Ar-Ge yapan, düşünen ve fikir üretmeyi özendiren, bu tür etkinlikleri tüm boyutları ile destekleyen üniversitelerin-olmazsa olmazları olan- bilimsel, idari ve mali özerkliğe sahip olmaları ile olasıdır. Zira yaklaşık 130 milyon yükseköğretim öğrencisinin öğrenim gördüğü dünya üniversiteleri arasında rekabet artmıştır. Geleceğin, üniversiteleri “özerklik” ten ödün vermeden gelişmek zorundadırlar. Oysa ülkemizde 2547 Sayılı Yasada yapılmak istenen değişiklikler, üniversite senatolarının ve bölümlerinin yetkilerini kısıtlayan, aşırı merkeziyetçi bir yapıyı öngörmektedir. Bu durum Türk üniversitelerinin dünya üniversiteleri arasındaki hak ettiği yeri almasını geciktirecek ve potansiyelinin değerlendirilmesini güçleştirecektir. O nedenle geleceğin üniversitelerini kısaca analiz etmemiz, üniversite özerkliğini geriye götürecek değişikliklerin bir kez daha gözden geçirilmesini de sağlayacaktır. Kısaca ilk 500’e giren Türk üniversiteleri sayısının artmasını sağlamak ve Türkiye’de sayıları 150’ye yaklaşan bu üniversitelerimize yurt dışından daha fazla yabancı öğrenciyi çekmek ve yükseköğretim potansiyelimizi daha iyi değerlendirmek durumundayız. OECD kriterlerine göre, üniversite özerkliğinin 7 temel ögesi bulunmaktadır. Bunlar; mülkiyet hakkına sahip olma; borçlanabilme potansiyeli; program ve ders içeriğini belirleme; akademik personeli işe alma ve işten çıkarma; personel ücretlerini performansa dayalı olarak saptama, öğrenci kontenjanlarını ve eğitim-öğretim ücretini belirlemedir. Kısaca özerklik, akademik rekabet için ve üniversitelerin geleceği için kaçınılmazdır.

Günümüzde, bilim temelli ikinci kuşak üniversitelerden, uluslararası ortak işbirliğine ve finansman çeşitliliğine dayalı, akademik ve sanayi araştırmalarının öne çıktığı ve birlikte yapıldığı üçüncü kuşak üniversitelere (3KÜ) doğru geçiş başlamıştır.

Küreselleşme, ülkelerin görece gelir artışlarındaki iyileşmeler, yurt dışında öğrenim görme fırsatlarında ortaya çıkan gelişmeler, üniversiteler arası akademik rekabet, ayrıca küresel bir akademik rekabet yaratmıştır.

Üçüncü kuşak üniversitelerin genel özelliklerini aşağıdaki gibi sıralamak olasıdır. (Wissema, 2009, Özyeğin Üniv.)

1. Temel bilimsel araştırmalara öncelik verilmesi,
2. Disiplinlerarası ve disiplinlerötesi araştırma enstitülerinin yükselişi,
3. Çok ortaklı işbirliği yapan üniversiteler,
4. Uluslararası ve rekabetçi yükseköğretim piyasasına göre işleyiş,
5. Çok kültürlü organizasyonlarla ortaya çıkan, hem kitlesel, hem elit eğitim süreci,
6. Yaratıcılık ve yenilikçiliğin öne çıkışı, (Tasarım fakültelerinin yükselişi)
7. Kozmopolit üniversite,

8. Bilgi kullanımı, bilgiden yararlanma temel görev ve önemli bir hedef oluşu, bilginin topluma aktarılmasını 3KÜ (araştırma ve eğitim) den sonra üçüncü hedef olarak ele almaktadırlar.
9. Devlet 3KÜ'lere doğrudan fon sağlamamaktadır.

Üçüncü kuşak üniversiteler yakın geleceğin üniversiteleri olarak; disiplinlerarası araştırmada öne çıkacaklar, ortak projelere imza atacaklardır. Diğer yandan bu üniversiteler üretim ve ürün tasarımı da yapan, ekonomik etkinliklerin beşiği konumuna geleceklerdir.

Girişimcilik ve sanayi kuruluşları ile yakın işbirliği ikinci kuşak üniversitelerin etkin olarak yapamadığı süreçlerdir. Üçüncü kuşak üniversitelerde girişimcilik öne çıkmakta ve sanayi kuruluşları ile yakın işbirliği öngörülmektedir.

Üçüncü kuşak üniversiteler aynı zamanda ikinci kuşak üniversitelerin aksine profesyonel yöneticilerle yönetilmeyi seçmektedirler. Diğer yandan değer yaratma disiplinlerarası araştırma, girişimcilik, bilginin topluma aktarılması, yeni finansman kaynakları, örgütlenme yapıları, kaliteli öğrenci ve öğretim üyesi çekebilme becerileri, bu tür yeni kuşak üniversitelerin öne çıkardığı özelliklerdir.

Sonuç olarak çok yakın gelecekte, fark yaratma, farkındalık programı ve tanıtım, girişimcilik programları, ortak işyeri tesisleri ve teknoparklar, mali altyapı güçlülüğü, tekno-öncülük ve girişimcilik araştırmaları konularında öne çıkan 3KÜ'lerin çok yakında yaygınlaşmaları kaçınılmazdır. Türk yükseköğretim sistemi bu yeni gelişmeleri dikkate alarak, -özerkliğin geriye götürülmemesi şartıyla- kendisini yeniden yapılandırmalı ve üçüncü kuşak üniversiteler süreçlerine odaklanmalıdır. Zira üniversiteler geleceğin insan kaynaklarını ve liderlerini yetiştiren saygın kurumlardır ve toplum refahının önemli kaynaklarıdır.